

REGELŐ.

Pesten vasárnap augusztus 23^{kán} 1840.

Megjelen társával együtt hetenként kétszer vasárnap és esőtörtökön. Fél évi díjja helyben képekkel 5 ft. borítéktalanul; postán 6 ft. pengőben. Budapestiek évnegyedenként is válthatnak példányt. A' folyóiratnak egyes száma, vagy képe 12 kr. p. p.

ELBESZÉLÉS.

Ki másnak vermet ás, maga esik bele.

(Kozák rege.)

(Folytatása.)

III.

A' szarka nyárfáról füzre szállt; 's összevissza cseregvén, mindent kicseveg.

Halczyniechez nem messze, csak egy pusztai lófutamatnyira fekvék Polovecko falu. Két év előtt Solecki Nicéphor, az agg vezér, parancsola e' tájéknak. Egy koros hölgye vala 's egy fija, Stepan, a' tüzről pattant 20 éves ifjú; de már régideje, hogy szüleihez „Isten hozzádját“ rebegvén, lóra kanyarodott Konstantinnal a' Tatárokra szaguldandó. Nicéphornak leánykája is vala, az éjjél-szemöldű 14 éves Tetianka; fehér, mint bodzavirág; arca szederjpiros; növése sugár, deli, ígéző mint pálmaág. Midőn bátyja lovát elővezeté, könyezett, szerencsés visszatérteért csak magában imádkozó: de mikor Horodenski Konstantintól bucsút vön, fulig pirult, majd falsehérré szintelenedett, 's a' távozó után patakként omlának könyei, mintha szép szemeit akarná kisírni; tördelé kezeit, 's vélnéd, hogy gyöngé csontjait összetörendi. Éjjélről éjjélre könyörgött, búslakodott, gyászolt; majd ezüst gyűrűjével játszadozék, mellyet Konstantintól kapott. Szóval, látni lehete, hogy bár gyermek, még is érzi már, hogy van szíve.

Napok tüntek, hónapok folytak, évek röptek, 's Tetianka keble Konstantin iránti szerelmét, hűségét hiven ápolgatá. Szülei-nek intése — „gyermekem! te átsírod gyermek-éveidet, 's mi haszna? ha Istennek úgy tetszik, könyezés nélkül is karaidba vezérli; ha ő szent felsége nem szeret, mit segít e' könyözön?“ — siker nélkül maradt, 's a' leánya csak búsult, csak sirt.

Horodenski Mikolától fekete jércével, lisztláng-pogácsával 's egy fülök fölséges pálinkával háromszor jövének kérők a' poloveckoi urasághoz Tetianka keszkenőjét elnyerendők: 's ugyan annyi-

egy halomra hágott, azon helyre mutató, hol még kevéssel ez előtt Polovecko virágzék, 's monda:

Kozák! jer, nézz oda,
Hol minden hamvada,
Figyelj szavamra pór:
Igy büntet, a' ki ur.
Járomba hajtsd nyakad' —
Kunyhód úgy megmarad.

Azután a' Lások gazdag öltözetű 's uri követeihez fordulva, kozákos szóejtéssel folytatá:

Tekintsetek tova!
Én itt uralkodom,
A' messze tájakon
Buzig és tul rajta.

Most leszállván ujongata: „igyunk 's vigadjunk!“ — Ittak, tobzódttak 's Polovecko romain zene-kiséret mellett kozák dal hangzék Chmielnicki Bogdánt dicsőítő

IV.

A' szarka újra nyárfára röpült, és szokása szerint csereg. Igen is szarkamódra csereg, 's mit csak tud, mindent kicseveg.

Chmielniczenko sergével tovább indult; de löcsláb, kinek a' czernobyli csapatot kell vala vezérlelie, honn marada, Berdiczov várában trespédő. Mit tett, mit nem tett, senki sem tudja. Megbi-zottnak senkit sem választá; ros z lelkekkel összejeöttét nem látta, tanácskozáisait nem hallotta senki: de még is kelle a' dologban valaminek lenni; mert csudálatos életmódot folytatott. Pár nap mul-va azután, midőn mint parancsnok hátramaradt, a' várszobákba me-netelt mindennek megtiltá; csak egyetleuegy szolgál, az is keresz-teltt zsidó, ügyelt a' szobákra: de a' vártoronyhoz ennek sem va-la kulcsa; mert azt löcsláb mindig kardszóján hordozta.

Az őrizet és szolgálk közül senki sem tudá, valljon hadifogoly vagy gonosztevő őrizetik-e a' toronyban. Löcsláb még is kétszer ho-zatott napjában, reggelin, déli- és estebéden kívül, válogatott étkeket 's csemegeborokat: de ezek hol emésztettek-föl — semmi nyoma. Már itt ott suttogni is kezdék, hogy löcsláb gonosz lelkekkel tart összejeövetelt. Csak a' halász, ha éjfélként a' Hrybopiat hullámain evezgete, látott méceset a' toronyablakban, mint farkas szeme fé-nyét pusztá vadonban, csillogni; 's azt vélte, hogy ott vagy red-ves ablakráma világít, vagy ros lélek pislog: róla azonban mások-kal nem igen tanácskozott. Az éji őrnek gyakran úgy tetszék, mint-ha sirás, jajveszéklés vagy mocskolódás csapkodnék felülről füleibe, vagy érzékeny ének hangzanék, melly hatásteljesen rezegvén, kö-nyet csal, szívet repeszt: de ha föltekinte, mit sem látván gondolá: szél üvölt vagy sátánok valamelly kárhozott lelket kinoznak; ha-

nem, meglehet szegényből, nehogy társai kinevessék. vagy félelemből, mert lőcsláb könnyen hurokkal taníthatná hallgatásra, szót sem szóltott.

Igy folyt a' dolog Berdiczov várában. — Chmielniczenko, miután az ördögös nemességet — mint mondani szokta — kiírtani, a' köztársaságot földulni, 's a' lengyel királyt száműzni nem sikerült volna, mi több, Berestetzkónál hátrálnia is kellett, némi szünet után Horodenski Mikolához újra beszállott. Lőcslábnek nem igen vala ez kedvére; de Chmielniczenko azzal mit sem gondolván, vendégeskedék, szokása szerint méhsert ivott 's danola:

Tervre tervet Lengyelek,
Szép hazátokat földülöm,
Még bírom kardom' és karom'
Tánczra most ti nemesek!

,Hallod-e bán! — szólla Mikolához — ezeket a' zsidókat leköll konczolni, vagy fölakasztani, a' nemeseket pedig rámára vonni; akkor leend csak országunk valódi lengyel ország: de most:

Bár fő ur a' király maga,
Nemes, cigány pór alatta,
Még is fenhéjáz a' nemes,
Azért kiverni érdemes.'

Ivott, 's távozek. Azonban még nem folyt-el egy hónap, már is új haddal támadá-meg a' Lákokat. Bialacerkovnál azonban a' fővezérekkel szövetséget kötött, a' királynak, egész csapatjával, engedelmességet fogadott: de azért szüntelen azon törte fejét, mint dulhatná-föl az országot. Csak a' mindenható Isten tudja, miért cselekedett 's beszélt másképp', mint érzett.

Horodenski Mikola ez alatt egész csendességben bírál Halczynieket, parancsnokoskodék Berdiczovban, 's élte módjában semmi változás Polovecko fölégetése óta nem történt.

V.

A' szarka elhallgatott, 's tova röpült. Mindent is ki kelle fecségnie, mit csak tuda.

Az ég sötétes vala, csak néhány csillag tündöklék; de a' földet éj borítá. A' dühösködő déli szél csuda-zörgéssel csörtete a' kalászon. Halczyniecben egy két ablakból csillámlék még világ; itt ott kutya vakkantott. Az öreg Antal faluba ért; látta a' pislogó mécszet, hallotta a' zugó szél morgásával egybeolvadt ugatást; mély gondolatba merült 's énekle:

Az eb esahol, világ lobog,
Nem pusztá hát a' lak:
Még sínes, ki tárna kart felém
Szíves barát-alak.

Nincs senki, engem ismerő,
 Ki még figyelne rám;
 Szegény fejem! hát majd csak így
 Elmondom est-imám'.

„Megállj, ki vagy?” — rivalt most egy hang.

„Földi, barátom!”

„Ki vagy?”

„Kaczorovski Antal.”

„Ez a' név ismeretlen előttem. — Tuba, hej, eredj! nyisd-ki a' kaput, 's bocsásd-be!”

Antal nem ismerte ugyan fel hangjáról a' férfit; hanem még is úgy tetszett, mintha Poleszuk szavát hallaná. Sötétség miatt az örök ábrázatját nem veheté-ki, 's e' gondolatok között ballagott előre: hogy végpusztulás fenyegeti e' falut, ha örökkel illy rakott, mintha el-lenség vívná. Száraz vala ugyan a' föld, de még is egy helyt mo-csárt vön észre, 's eszébe juta, hogy a' görög egyház sövénye mellett jár; három kupot látott távol sötétleni; jobbról pedig ablak-ban mécsét, 's ez koresma volt. Ah nem úgy világlék ott ez előtt hét évvel; keble hevült, 's egyre komorult. Vár-udvaron kutyák ugattak, de előtte egészen ismeretlenek; puszta vala minden és szomorú, nem úgy, mint Konstantin idejében.

Nyughelyet a' konyhaszobában kapott; hol egy elhizott, részeg kopasz kérdezé-ki; azután pedig rekedtt hangon rikácsolá: „Isten ho-zott öreg; holnap majd bemutatunk urunknak.”

Egy falat kenyeret, egy kéve szalmát sem kapott; ez fájt ne-ki, 's gondolá: végetek közelg, uralkodástok nem soká tart!

(Folytatása következik.)

PESTI VIZSGÁLÓ.

Vásári mutatványok. A' jelen vásáron levőket sok mindenféle ér-dekes tárgy mulattatja Pesten ügyeiktől szabad óráikban. Nem említvén or-szágos fényes ünnepünken, aug. 20-kán, sz. István első királyunk napján a' budai várban szokott fénynyel és számtalan néptömeg jelenlétében tartott buz-gó ajtatósságokat: elősoroljuk ama sokféle látványos tárgyat, mellyek Pesten legujabban mutatkoznak. — 20án estve Pesten a' városi redutteremben Perlasca ur, hangászegyesületi hangászkar-igazgató, nagy hangversenyt adott a' szeren-esétlen bajaiak javára. — A' nemzeti színházban Schodelné assz. ismétí föllépte, a' városiban pedig az olasz dalszínészek operái teszik érdekessé az esti mulatságokat. — Stuwert, a' bécsi tűzjátéki művész, 15-re hirdeté a' városi erdőeskében leégetendő tűzjátékát, melly azonban a' bekövetkezett esős idő miatt 18-ra halasztatott. — Kéz nélkül született két leány, egyik Hepp-ner Fanny Kremsierből, másik Lyonból, mindenik külön helyen, csupán lábujjaival mutatja mind annak kezelését, mit sokan két ép kézzel sem tud-nak tenni. — Dumos lovagművészei a' szélutszában, új épület ellenében, 18-kán kezdék-meg mutatványaikat. — Az uri 's kigyó-utsza felé, Jankovics-

házban, csupa szalmából készült képek és egyéb tárgyak panorámája, valamint is az üvegblől fonás módja látható, mi a' technikai műpar kedvelőinek érdekes ismeretet nyujt. — A' pesti hídfő fölött vasúti képek panorámája mutattatik; máshol ismét mindenféle mesterséges mutatóványkat madarak tüntetnek előnkbe; és így csak ama híres bolhaművészek hibáznak a' mulatságok körének kiegészítésére.

TERMÉSZETI TÖRTÉNET 'S TUDOMÁNY.

A' cacahuamilpai barlang Mexicóban.

1835-ig ismeretlen, vagy feledés örvényébe sodorva volt e' barlang; maguk a' belföldiek is kerülék; mert bak képében kísértő rém lakának tartották. A' hajdani mexicioiak azonban, ugy látszik, vallásos ezélokra használták; mert nem messze torkától 's annak ellenében lefűrészelt gúla vagy tán a' barlangot lakott rémnek szentelt Teocali maradványai láthatók, 's a' földalatti üregek tisztelete csakugyan nagy szokásban volt a' Toltekek-nél, miként a' történet őket ilyen helytől származtatva hét barlangiaknak nevezi.

Mexicótól délnek, a' hasonnevű megyében, fekszik Tasco kerület — 17 faluban egy 17,000 lakost számláló község; egyike e' falvaknak Cacahuamilpa. Ennek közelében hegyláncz vonul-el, mellynek aljában 2,100 sing magassága mellett is, a' 100 foknyi hőmérő szerint, 20—21° a' légmérsék; maga pedig a' hegy itt ott érczezel kevertt szürke sejtől áll. A' föld egyenetlen, köves és terméketlen, kivevén egy kis tért, mellyen patak kigyózik-át, melly, miután iszonyú mélységbe rohanna, kis nyíláson át egészen a' szirt aljaig furja magát. A' friss gőz meg a' sziklákon is növény életet varázsol-elő e' meleg éghajlaton; itt egy bokor, amott egy Nopal borul nyájasan a' patak fölé. E' patakon átkelve a' hegy aljában üreg tűnik szembe, melly minél közelebb jutunk hozzá, annál tágasabb lesz. Az üreg magassága 28 és szélessége 50 singnyi; ivhajlásait szörnyű szikladarabok, architektoniai rend és szabály szerint változók, képezik, 's két oldalról a' görbe vonalú vagy párhuzamos szirtívek boltozatoknak, a' kapu szilárdságát biztosítóknak, tetszenek.

A' vizsgálódó meredek lejtőzeten esuszik alá mintegy 30 singnyire, 's azon perczben homálytól övezetetik körül, mellyen a' szövétnekfény is sikeretlenül igyekszik áttörni. Önkénytelenül fordul vissza tekintetünk a' bejárás fölé, 's keresi a' napfényt, mellynek gyöngye csillága csak reggeli kétes szürkületként hat hozzá. Szemeit most bezárja, hogy átmenetet készítsen neki a' mesterséges világossághoz, 's midőn ismét fölpillant, mintegy varázs ütés által megnyílik előtte a' terem, mellynek terjedtségét azonnal meg nem határozhatja ugyan, de ha megméri, kiviláglik, miképp' az tojásdad gömbölyөг 's 60 sing hosszú, 54 széles 's mintegy ugyan annyi magas. Ha a' szem e' szörnyű tér vizsgálgatásában kifáradt, az egyes részekkel kezd bibelődni, 's minden tárgy mintegy igényli figyelmét. A' sötét falakról függönyként aláhullámzó fényes jegesedések, a' földön érdekes rendtelenséggel heverő cseped-csepekövek (stalagmites) ámulását költik-föl, de a' csend és e' fölséges helynek homálya a' barlang hosszabbodása és száz meg száz alakzása, a' szövétnek fénye szerint százszorosan változó árnyékok, csalódásokat szűnnek képzelő tehettségében, mellyeket cioszlatni ismételtt körülnézések sem képesek, annál kevésbbé kiirtani, sőt még nevelnek. Itt egy alabastrom lepedőbe burkolt szellemet lát; amott cziprusoktól árnyazva düledezett sirt, majd gyöngyöző vízzel telt

medenczét majd főtéjével a' magasban eltűnő sugár-oszlopot, majd pedig a' hó súlya alatt ágait lehajtó pálmafát pillant-meg maga körül, 's dajkája meseit vagy babonás neveltetésének előítéleteit száz meg száz óriási és szokatlan alakok élesztik-fel elméjében. Mind e' tárgy közül azonban két oszlop vonja magára figyelmét, 6 's 9 sing és a' bejárásnál $1\frac{1}{2}$ sing magas, mellyek némi hasonlatosság által alkalmat nyujtának a' bejárást védő bakrólí mese koholására. Ezen oszlopok, midőn a' nap éppen a' barlang torkolata fölött áll, környezetektől világíttatnak-meg némileg.

Más és tettelegesebb aggályt a' boltozatot képző sziklák repedései támasztanak a' földalatti vándorban. A' siri esend, mellyet közönségesen csak a' cseppek hullása zavar-meg, koronként hosszas, harsány és gyászos visszhanggá változik, mellyet itt legkisebb nesz, annál inkább pedig a' leszakadt szirttuskók zuhanása költ-fel; a' rémitő örvények szélén vezető nedves, síkos föld, az egymásra halmozott 's gyors menekülést minden oldalról gátló szirtomladványok minden perczben emlékeztetik a' vándort azon veszélyekre, mellyeknek elejekbe indult.

De a' kandiság mindennél hatalmasb, 's egy sem elégli az első terem (melly ugy szólíva csak csarnok,) látását. Utunk egy terem-sorba vezetett, melly a' 71-ik déli fok felé nyulik; nagyszerű folyosón egy elláthatlan határu térre jutottunk. Jobbra azonnal egy zuhatag idomú lépcsőmü tűnik szemünkbe, mellyen a' mészkő-jegezet kristály mederben álló sárgás, ragyogó, fagyott víz tekintetét nyujtja; továbbá magas főtörzsök, többi közt egy 8 singnyi magas, mellyeknek levelei az akant-cíhoz hasonlók. A' mészkő-alapból földköbe szívárgó víz egy cseppet mutat, melly a' kigőzölgés által vizenyős részeitől megmentve, üveggyönggyé változik: így egyik másikhoz ragadván gyöngysorok képződnek a' falakon 's csepkövek a' mennyezeten; más cseppek ismét, kevesebb mész-részszel bírók, 's mozgalmaikban csepegő eszterhához hasonlók, földre hullva virágos káposztát képeznek, mellyeknek közepében jegesült víz van; az egészen átlátszók fehérek, a' vastagabbak ércmész-sárgák. A' cseped-csepkövek néha összefolyván a' csepkövekkel, oszlopokat, az ivhajlást tartani látszókat, képeznek. Egy 30 singnyi alapon nyugvó 's gúla idomú tömeg a' megmérhetlen magasba tolja-fel csupját, hova a' szem többé föl nem hat. Más tömegek ismét lépcsőként sorozódnak egymás mellé jobbra a' 120 singnyi hosszú terem oldalán egész végig.

Egy más terembe fűlségesen nagyszerű, ámbár szabálytalan ivhajlás vezet, mellynek bejárásánál 4 sing magas 's $\frac{2}{3}$ sing általzatú óriási két csepkő, mellyek a' boltozatról szakadtak-le, újra a' veszélyre emlékeztetnek, mellynek ellenébe megyünk. A' cseped-csepkövek itt többnyire gúla idomúak. Egy más darab ismét befagyott patakhhoz hasonlít, mellyen még mozgó jéggöröngyök láthatók, valamint északi tartományokban a' forrásokban, tavaszi napkeletkor. A' szüvétnekfény, melly itt az átlátszó, amott szikrázó alabastromban megtörik, azon hatást szüli, mellyet a' prizmában megtörött vagy gyémánttól viaszasugárolt fény. Ha az oldalfalakat megvizsgáljuk, képzeményes csalódásaink még szaporodnak. Egy fehér lepedőbe burkolt mumia, mellynek száraz, hustalan idomai tökélyesen utánképezvék, egy ősz szakálú öreg közelében áll, ki karján gyermeket tart, 's kinek redőzete köbe vésett patriarkáinkra emlékeztet. E' terem csak 28—30 sing hosszú, 's amphitheatrumban végződik, mellynek alapja egy aljában elvágott, 13 sing

széles és 32 sing magas gúlából áll, egyikéből a' legnagyobb szerűbb alkotványoknak, melyek föld alatt csak láthatók.

Egy más teremben ismét nemcsak a' fény hatását csudálja a' vizsgálódó, mellynek visszsugára a' cseped-csepköveken ama bolygó fényekhez, zivataros éjen a' vándort vakítókhöz, hasonlít, hanem az optikai csalódást is, mellyet a' tárgyak széthelyezése, 's a' legalább 70 sing magas és csak reppen-tyű által látható boltozat szül. Minden nagyitva tűnik-elő; a' terem végetlennek tetszik, ámbár tudja az ember, hogy az csak 103 sing hosszú 's 55 széles.

E' teremre egy más, északkeletnek nyúló, nyílik, melly egyszersmind egészen más régióknak is tetszik. A' földön heverő csepkövek itt nagyobb 's számosabbak; a' falon boltozatosan koronázó párkány, vagy sajátlag folyosó nyílik-fel, mellyről 60 singnyi általzatú 's körídomú látkör nyílik-meg előttünk. A' folyosót tömerek oszlop 's gyámgerenda tartja; azonban egy szabálytalan nyílás, melly feneketlen mélységre nyílik, hirtelen elrontja a' fölmenőnek örömet. A' vizsgálódó sietve tér vissza, 's fölséges látvány szemléletében kéjelni alólról is elégli. Majd ismét egy utunkat elzáró alabastrom hegy tövében állunk. Lejtőzetei homokos és nyirkos földdel fedvék, melyekbe néha térdig is aláüpped a' vándor; végre sok fáradság után, szövétnek-fény segedel-mével, megpillantjuk ormát, melly fehér fákkal van fedve, 's középeben igazi kut van, kristály tisztaságú vizet tartalmazó. S még csak most vesszük észre, hogy a' hegy, mellyre fölkapaszkodtunk, legalább is 84 sing általzatú, és kedvetlenül gondolunk a' visszamenés kellemetlenségeire. Képződő erőnk végre kifárad, 's a' fris lég utáni ohajtózás elfojtja a' lelkesülést; a' legártosabb utat keressük, 's visszamenve alig pillantunk-szét; mert a' kigőzölögés és fáradság gyakran annyira elhomályosítja a' vándor szemét, miképp a' szövétnekfényt sem látja, nemhogy a' boltozatok vagy őt környező tárgyakat látna.

Minden teremben van azonkívül többé kevesebb hozzáférhető nyílás és folyosó, miként t. i. a' csoportozatok állása hozza magával. A' föld egy helyt sík, másutt ismét kupídomú lyukakkal telte; a' vándor lába vagy csupasz sziklára vagy mészemű anyagokra, vagy pedig cseped-csepkövekre tapod, mellyek vagy most képződnek, vagy már száz meg száz bonbon-idomú golyócskákká váltak. Idomukban, színökben és fényök fokozásában végetlen a' különfélétség. Némelylek, ha megérintjük, erős 's hosszan rezgő hangot adnak, mint tiszta hangú harang. Mi majdnem egy mértföldnyire nyomultunk-be a' föld alá, és szétszórtt szikláknak mérhetlen tömege, mint szintén a' növekedő veszély is, a' tovább haladást szinte lehetlenítik. Egész kiterjedtsége a' barlangnak még nincs megvizsgálva, valamint azt sem tudhatni, említett bejáráson kívül nem férhetni-e más részről is hozzá.

Az utolsó teremnek egyikében a' barlang másodszori vizsgálatánál egyemberi csoportvázra találtak, mellynek épnek látszó csontjai a' megérintésnél szétporlának. A' koponyának földet érintő része ragyogó jegesedéssel volt bevonva; ugyan ez történt egy agyag edény cserepeivel, mellyek az első teremek egyikében találtak. Illy cserép a' mexicói természeti kabinetben is látható.

Egyedüli élő teremtmények e' barlangban a' denevérek, mellyek közel a' bejáráshoz tanyáznak. Ujabb vizsgálódók azonban csörgő kigyó sziszegését is hallották, és első éjen, mellyet a' barlangban töltének-el, háromszori hosszas vizshangtól kísért orditás után, egy leopard láttatá magát, melly a' szövét-nekek fényét látva megállott, 's néhány perczig figyelemmel és mogorván vizsgálván őket, visszatért. Még kétszer jött elő, de mindig tiszteletes távolságban maradt, hogy az utazókat meg ne rémitse. Ezekre azonban annál kelemetlenebb volt e' látogatás, mivel löszereiket sem használhatták ellene, főzén, nehogy a' durranás valamely szirttömeg leszakadását eszközölje (Croz báro és Manuel Velasquez de la Cadena emlékirataikból.)

Szerkeszti Mátray Gábor, halpiacson, Dencs-ház, 86-dik sz.

Nyomatik Trattner-Károlyi betűivel, angol vas-sajtón
uri utsza 612.